

Application of the Citizen Participation Optimization Model in the Public Policy-Making Process (Case Study: Tehran Development Green Space)

Document Type
Research Paper

Aliasghar Ghalandari¹, Mohammad Mohammadi^{2*}, Mohammad Reza Rabiee Mendajin³

Received
2025/08/20

1. Department of Public Administration, Ki.C, Islamic Azad University, Kish, Iran.
2. Corresponding Author, Department of Public Administration, Ki.C, Islamic Azad University, Kish, Iran. Email: mo.mohammadi@iauctb.ac.ir
3. Department of Public Administration, CT.C, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Accepted
2025/10/12

Abstract

Abstract The aim of the present study was to design and apply the citizen participation optimization model in the public policy-making process with the aim of developing the green space of the Tehran Metropolitan Area. The present study is applied in terms of purpose, exploratory in terms of data collection method, and qualitative and quantitative (mixed) in terms of data nature. The data collection method in the qualitative part was interviews, and the analysis method was the Grand Theory technique in the Max.QDA2018 software environment. In the quantitative part, the data were analyzed using exploratory and confirmatory factor analysis methods with SPSS and AMOS software. The statistical population in the qualitative part included academic elites from management disciplines and green space managers of Tehran Municipality, who were interviewed in depth using the snowball method until theoretical saturation was reached with 25 experts. In the quantitative part, the statistical population included official and contractual employees of the municipality and green space of Tehran Municipality. To measure the model, a researcher-made questionnaire was distributed among 285 samples using the relative cluster sampling method. The reliability of the questionnaire was obtained as 0.78 using the Cronbach's alpha method. The results of the qualitative section showed that the model for optimizing citizen participation in the public policy-making process with the aim of developing green space in the Tehran metropolis had 15 dimensions, as follows: causal conditions (1. Responsibility and commitment, 2. Continuous interactions, 3. Education and learning), background conditions (4. Development of a green tax package, 5. Culture building, 6. Managers' attitude and awareness), intervention conditions (7. Green strategy, 8. Modern facilities and equipment, 9. Technology and technical operations), strategy (10. Medium-term and long-term municipal policies, 11. Continuous monitoring and evaluation, 12. Citizen consumption management programs, 13. Urban pollutant management programs), and outcome (14. Development of urban green space, and 15. Reduction of urban pollution). The results of the quantitative section showed that all dimensions of the research model were confirmed.

Keywords: Citizen participation, Green space, Optimization, Public policymaking, Tehran.

Cite this article: Ghalandari, A., Mohammadi, M., & Rabiee Mendajin, M. R. (2026). Application of the Citizen Participation Optimization Model in the Public Policy-Making Process (Case Study: Tehran Development Green Space). *Journal of Environmental Research*, 16 (32), 183-204. <https://doi.org/10.22034/eiap.2025.237719>

© The Author(s).

Publisher: Iranian Association for Environmental Assessment

DOI: <https://doi.org/10.22034/eiap.2025.237719>

Introduction

In recent decades, the complexity of urban challenges and the necessity to enhance the efficiency and legitimacy of public policies have positioned citizen participation as a fundamental pillar of participatory governance. Effective public policymaking is no longer a unilateral governmental act but a collaborative process that requires the active engagement of citizens to ensure sustainability, transparency, and social justice. Tehran, as a major metropolis, faces significant environmental pressures, with urban green space development being a critical yet complex issue that intersects with public welfare, environmental health, and social cohesion. While Iran's legal and upstream documents emphasize public participation, a substantial gap persists between theory and practice, evidenced by low citizen engagement rates in urban policymaking processes. This study addresses this gap by aiming to design and apply an optimized model for citizen participation specifically within the public policy-making cycle for developing Tehran's green spaces. The primary research question is: What are the dimensions and structural relationships of an optimized model for citizen participation in the public policy process for Tehran's green space development?

Methodology/ Experimental Design

This study employed an exploratory sequential mixed-methods design. The research is applied in purpose and exploratory in data collection.

- **Qualitative Phase:** The objective was to explore and identify the model's dimensions. Data were collected through in-depth, semi-structured interviews with 25 academic and executive elites, including public policy scholars, management experts, and senior managers from Tehran Municipality's Green Space Department. Sampling continued via the snowball technique until theoretical saturation was achieved with 22 experts. Data analysis was performed using the Grounded Theory approach (Strauss & Corbin paradigm) assisted by MAXQDA 2018 software. The analysis followed a three-step coding process: open coding (extracting 329 initial codes), axial coding (categorizing codes into core phenomena, conditions, and strategies), and selective coding (integrating categories to form the final paradigm model).
- **Quantitative Phase:** The objective was to test and validate the qualitative model. Based on the qualitative findings, a researcher-made questionnaire with 61 items was designed. Its face and content validity were confirmed by experts (CVR & CVI between 0.8-1.0), and its reliability was verified (Cronbach's Alpha = 0.78). The statistical population consisted of official and contract employees of Tehran Municipality's green space departments. Using relative cluster sampling, 285 questionnaires were distributed and collected across Tehran's five main districts. Quantitative data analysis was conducted using Exploratory Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA) in SPSS and AMOS software to confirm the dimensions, measure relationships, and prioritize components.

Results and Discussion

Qualitative Results: The Paradigm Model

The grounded theory analysis culminated in a comprehensive paradigm model comprising 15 core dimensions organized into the six main constructs of the Straussian paradigm:

- **Causal Conditions:** These initiating factors influence the core phenomenon. They include: (1) Responsibility & Commitment (e.g., adherence to socio-political norms, accountability); (2) Continuous Interactions (e.g., powerful teamwork culture, constructive criticism); (3) Education & Learning (e.g., developing novel educational curricula, continuous staff training).
- **Contextual Conditions:** These specific situational factors influence the strategies. They include: (4) Developing a Green Tax Package (e.g., taxes on natural resource consumption, tax rebates for green actions); (5) Cultural Building (e.g., social responsibility, encouraging green consumers); (6) Managers' Attitude & Awareness (e.g., managerial knowledge and experience, mindfulness).
- **Intervening Conditions:** These are broad conditional factors that facilitate or constrain strategies. They include: (7) Green Strategy (e.g., aligning operations with environmental sustainability, using recycled materials); (8) Modern Facilities & Equipment (e.g., accessing modern tools, replacing obsolete infrastructure); (9) Technology & Technical Operations (e.g., extensive digital transformation, embracing new technologies).
- **Core Phenomenon:** The central theme around which the process revolves is "Optimizing Citizen Participation in Green Space Policy-Making."

- **Strategies/Actions:** These are the deliberate responses to the core phenomenon within the context. They include: (10) Medium & Long-term Municipal Policies (e.g., incorporating constructive public suggestions, delegating responsibilities to social representatives); (11) Continuous Monitoring & Evaluation (e.g., constant identification of opportunities/threats, employing expert panels); (12) Citizen Consumption Management Programs (e.g., providing new consumption patterns, using media for education); (13) Urban Pollutant Management Programs (e.g., strengthening municipal legal power, transitioning to electric public transport).
- **Outcomes:** These are the consequences of implementing the strategies. They include: (14) Development of Urban Green Space (e.g., increasing green space per capita, allocating sufficient budget); (15) Active & Dynamic Social Participation (e.g., increased legal power of social classes, enhanced trust between citizens and officials).

Quantitative Results: Model Validation and Path Analysis

- **Measurement Model Assessment:** The suitability of data for factor analysis was confirmed for all constructs. The Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) measure of sampling adequacy ranged from 0.78 to 0.93 (all > 0.7), and Bartlett's tests of sphericity were significant ($p < 0.001$). The Confirmatory Factor Analysis (CFA) demonstrated that all 15 dimensions had statistically significant standardized factor loadings (λ), with values ranging from 0.39 to 0.78 (t -values > 1.96, $p < 0.05$), confirming the convergent validity of the measurement model.
- **Structural Model (Path Analysis):** The path coefficients within the structural equation model revealed the strength and significance of the proposed relationships:
 - Causal Conditions \rightarrow Core Phenomenon: $\beta = 0.59$ ($p < 0.001$) - A strong, significant effect.
 - Core Phenomenon \rightarrow Strategies: $\beta = 0.22$ ($p < 0.01$) - A modest but significant effect.
 - Contextual Conditions \rightarrow Strategies: $\beta = 0.57$ ($p < 0.05$) - A strong, significant effect.
 - Intervening Conditions \rightarrow Strategies: $\beta = 0.49$ ($p < 0.001$) - A strong, significant effect.
 - Strategies \rightarrow Outcomes: $\beta = 0.70$ ($p < 0.001$) - The strongest and most critical path in the model.
- **Prioritization of Constructs and Dimensions:** The Friedman rank test was used to prioritize the constructs and their dimensions based on functional importance from the respondents' perspective. At the construct level, Outcomes (mean rank = 4.27) were the highest priority, followed by the Core Phenomenon (4.26), Intervening Conditions (3.54), Strategies (3.39), Contextual Conditions (3.01), and Causal Conditions (2.53).

Discussion

The developed model presents a systemic and dynamic framework that transcends linear depictions of participation. It elucidates how participation in Tehran's context is shaped by a multi-layered interplay of factors. The strong effect of Strategies on Outcomes ($\beta=0.70$) underscores that well-designed, participatory, and evaluative policy interventions are the most direct lever for achieving tangible results like expanded green space and vibrant social engagement. The significant influence of Contextual ($\beta=0.57$) and Intervening ($\beta=0.49$) Conditions on Strategies highlights that the success of these policies is heavily dependent on the surrounding environment—including cultural readiness, managerial awareness, technological infrastructure, and strategic alignment with green principles.

The model uniquely integrates modern technological dimensions (e.g., digital transformation, modern equipment) with indigenous and institutional factors (e.g., local cultural building, leveraging religious institutions). This hybrid nature suggests that an optimized model for Tehran must not merely adopt global "best practices" but must creatively adapt them to, and integrate them with, existing local socio-cultural capital and administrative structures. The prioritization of Outcomes and the Core Phenomenon by respondents indicates a pragmatic and results-oriented perspective among municipal actors, emphasizing the need for participation processes to be clearly linked to visible improvements.

This study's findings resonate with international literature on participatory governance and co-production, yet they contribute a nuanced, context-rich model specific to the administrative and cultural landscape of a major Iranian metropolis. It bridges a critical gap in the literature regarding structured participation models in urban environmental policy in the Middle East.

Conclusion

This research successfully achieved its aim of designing and empirically validating a comprehensive, optimized model for citizen participation in the public policy-making process for developing green space in Tehran. The final model, comprising 15 dimensions structured within a grounded theory paradigm, demonstrates that effective citizen participation is not a standalone activity but the result of a complex, interactive system. The validated structural paths reveal that while foundational Causal Conditions like responsibility and education are important, the most critical actionable area for policymakers lies in designing and implementing robust Strategies. These strategies must be developed with keen attention to the Contextual (cultural, attitudinal) and Intervening (technological, strategic) conditions present.

The practical implication for Tehran Municipality is a clear roadmap: moving beyond tokenistic consultation requires a dual focus. First, it necessitates internal institutional reforms to foster a culture of interaction, learning, and green strategy adoption. Second, it requires the development of innovative, inclusive, and transparent participatory mechanisms (both digital and traditional) that are perceived as meaningful by citizens and are systematically monitored and evaluated. By adopting this systemic model, policymakers can transition towards a more legitimate, effective, and sustainable form of urban governance, where citizen participation directly fuels the development and preservation of vital urban green spaces, ultimately enhancing urban livability and social trust in Tehran.

پژوهش‌های محیط‌زیست

سال ۱۶، شماره ۳۲، پاییز و زمستان ۱۴۰۴

Journal Homepage: www.iraneiap.ir

Print ISSN: 2008-9597 Online ISSN 2008-9590

کاربست الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی (مطالعه موردی: توسعه فضای سبز کلانشهر تهران)

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

علی اصغر قلندری^۱، محمد محمدی^{۲*}، محمدرضا ربیعی مندجین^۳

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۵/۲۹

۱. گروه مدیریت دولتی، واحد بین المللی کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، کیش، ایران.
۲. گروه مدیریت دولتی، واحد بین المللی کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، کیش، ایران. رایانامه: mohammadi@iauctb.ac.irmo
۳. گروه مدیریت دولتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۷/۲۰

چکیده

هدف پژوهش حاضر طراحی و کاربرد الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز کلانشهر تهران بوده است. تحقیق حاضر به لحاظ هدف، کاربردی، به لحاظ روش گردآوری داده‌ها، اکتشافی و به لحاظ ماهیت داده‌ها، کیفی و کمی (آمیخته) است. روش گردآوری داده‌ها در بخش کیفی از نوع مصاحبه و جهت تحلیل از تکنیک گردن‌توری در محیط نرم‌افزار مکس.کیو.دی.ای ۲۰۱۸ استفاده گردید. در بخش کمی داده‌ها با روش تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی با نرم‌افزارهای SPSS AMOS مورد تحلیل واقع شدند. جامعه آماری در بخش کیفی شامل ۲۵ تن از نخبگان دانشگاهی از رشته‌های سیاست‌گذاری، مدیریت و مدیران فضای سبز شهرداری تهران بودند که با استفاده از روش گلوله برفی تا رسیدن به اشباع نظری با ۲۲ خبره مصاحبه عمیق انجام شد. در بخش کمی جامعه آماری شامل کارکنان رسمی و قراردادی شهرداری و فضای سبز شهرداری تهران بوده است که برای سنجش مدل، پرسش‌نامه محقق ساخته‌ای با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای نسبی در بین ۲۸۵ نفر از نمونه‌ها توزیع گردید. میزان پایایی پرسش‌نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ به میزان ۰/۷۸ به دست آمد. نتایج بخش کیفی نشان داد الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز کلانشهر تهران دارای ۱۵ بعد به شرح شرایط علی ۱. مسئولیت و تعهد ۲. تعاملات مستمر ۳. آموزش و یادگیری، شرایط زمینه‌ای ۴. تدوین بسته مالیاتی سبز، ۵. فرهنگ‌سازی، ۶. نگرش و آگاهی مدیران، شرایط مداخله‌ای ۷. استراتژی سبز، ۸. تأسیسات و تجهیزات مدرن، ۹. تکنولوژی و عملیات فنی، راهبرد ۱۰. سیاست‌گذاری‌های میان‌مدت و بلندمدت شهرداری، ۱۱. نظارت و ارزیابی مستمر ۱۲. برنامه‌های مدیریت مصرف شهروندان ۱۳. برنامه‌های مدیریت آلاینده‌های شهری و پیامد ۱۴. توسعه فضای سبز شهری و ۱۵. مشارکت فعال و پویای اجتماعی بوده است. نتایج بخش کمی نشان داد تمامی ابعاد مدل پژوهش مورد تایید واقع شدند.

کلید واژه‌ها: بهینه‌سازی، تهران، خط‌مشی‌گذاری عمومی، فضای سبز، مشارکت شهروندان.

استناد: قلندری، علی اصغر؛ محمدی، محمد و ربیعی مندجین، محمدرضا (۱۴۰۵). کاربرد الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی (مطالعه

موردی: توسعه فضای سبز کلانشهر تهران). *تشریح پژوهش‌های محیط‌زیست*، ۱۶ (۳۲)، ۱۸۳-۲۰۴. <https://doi.org/10.22034/eiap.2025.237719>

© نویسندگان.

ناشر: انجمن ارزیابی محیط‌زیست ایران.

سرآغاز

اساساً یکی از مهمترین و اثرگذارترین رویکردها جهت نیل به یک یا مجموعه‌ای از اهداف سازمانی، تلاش و تمرکز مدیران آن سازمان بر سه موضوع اتخاذ، اجرا و ارزیابی مجموعه‌ای از سیاست‌های مبتنی بر واقعیت، شناسایی متغیرهای سازمانی و محیطی و در نهایت قابلیت تعامل با افراد و سازمان‌های دیگر است (Abdoli Mohamadabadi et al., 2024). این موضوع به‌ویژه برای سازمان‌های مهم و اثرگذار دولتی که سیاست‌های اتخاذ شده آنان به‌نحو مستقیم بر روند زندگی اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و حتی سیاسی شهروندان اثرات مستقیمی می‌گذارد بسیار ملموس‌تر است. بنابراین، عدم توجه و تمرکز لازم بر این موضوع، نه تنها تحقق اهداف سازمانی را با چالش‌های بعضاً جدی مواجه خواهد کرد بلکه در ادامه به موضوعات مهمی همچون تعمیق شکاف اجتماعی و حتی گسست مدیران و مسئولان ارشد دولتی از شهروندان منتهی خواهد شد (Daneshvar et al., 2023). بر این اساس، مفهوم مهم خط‌مشی‌گذاری عمومی با هدف مشارکت و تعامل سازنده شهروندان با مسئولان با هدف نیل به اهداف موردنظر مطرح می‌شود. این مفهوم، در تعریف کلی خود به معنای: «مجموعه‌ای از تصمیم‌ها بهم پیوسته و مستمری است که از سوی گروه‌ها یا بازیگران سیاسی و در تعامل با شهروندان اتخاذ می‌شود تا در نهایت اهداف خاص موردنظر محقق گردند» (Ashrafi et al., 2023).

موضوع مهمی که بایستی بدان اشاره داشت این است که اجرای صحیح و اصولی فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی نه تنها می‌تواند اهداف موردنظر را با سرعت، دقت و کیفیت بالاتری محقق نماید، بلکه پیامدهای مهمی همچون افزایش رضایت شهروندان، ارتقاء تعامل سازنده میان سیاستگذاران و شهروندان، افزایش مسئولیت‌پذیری و نهایتاً افزایش انگیزه جهت حل و فصل مشکلات اجتماعی، اقتصادی و ... را به همراه خواهد داشت (Yang & Lin, 2024). به بیانی دیگر، خط‌مشی‌گذاری چشم‌اندازی مثبت از نگرش مردم به راندمان دولت‌ها و ارزیابی از عملکردهای اجرایی از رفع نیازهای مردم نسبت به فعالیت‌های ارکان حکمرانی و دولت محسوب می‌شود، به‌نحوی که هر چه خط‌مشی‌گذاری با نیازهای جامعه هماهنگی بیشتری داشته باشد ارزیابی خط‌مشی‌گذاری دولت از منظر ملت با چشم‌اندازی خوشایند همراه خواهد بود (Hartley & Aldag, 2024).

در واقع، شهروندان به‌عنوان اعضای یک جامعه در حوزه‌های مختلف مشارکت دارند و در برابر حقوقی که دارند مسئولیت‌هایی نیز در راستای اداره بهتر جامعه و ایجاد نظم بر عهده دارند. لذا؛ شناخت حقوق شهروندی نقش موثری در ارتقای حوزه‌های مختلف دارد (Hernandez et al., 2023). از طرفی، واقعیت غیرقابل انکار جوامع امروزی دلالت بر این موضوع دارد که مشارکت عمومی برای عملکرد یک جامعه دموکراتیک و کثرت‌گرا حیاتی است. به همین سبب، در سال‌های اخیر تلاش‌هایی گسترده جهت مشارکت هر چه بیشتر و سازنده‌تر شهروندان در فرایندهای خط‌مشی‌گذاری عمومی صورت پذیرفته است (Vahidzadeh & Givorian, 2023). از طرفی، آغاز فرایند خط‌مشی‌گذاری شناخت مسأله و یا چالش مورد بحث است. سپس در ادامه موضوع مهم تدوین و تهیه راهکارها و راه‌حل‌ها آغاز خواهد شد و پس از آن نیز فرایند وجاهت بخشی یا قانونی نمودن آن راهکارها و راه‌حل‌ها صورت خواهد پذیرفت، زیرا مادامی که یک تصمیم یا راهکار اتخاذ شده از مشروعیت و کارایی قانونی برخوردار نباشد، نمی‌توان به اثربخشی و اعمال مثمر آن امیدوار بود. پس از این مرحله نیز به‌ترتیب فرایندهای ارزیابی و به نوعی سنجش کارکرد خط‌مشی‌های اتخاذ و اجرا شده صورت خواهد پذیرفت تا در نهایت بتوان از میزان عملکرد آن ارزیابی مناسبی به‌دست آورد (Stokes & Oliver, 2024). از طرفی بایستی به این نکته مهم نیز اذعان نمود که به رغم آن که ماهیت اتخاذ و اجرای تمامی خط‌مشی‌ها دولت است، اما بر اساس ماهیت و میزان اهمیت و نیز اهداف محوله به سازمان‌ها و نهادهای مختلف دولتی، فرایندهای بعضاً بسیار متفاوتی در روند اتخاذ، تدوین، اجرا و ارزیابی خط‌مشی‌های سازمان‌ها از سوی دولت صورت می‌پذیرد، بنابراین بر اساس اقتضائات و نیز الزامات موردنیاز، خط‌مشی اتخاذ و اجرا شده نیز متفاوت خواهد بود (Najafi Rastaghi & Zolfagharzadeh, 2023).

در خصوص اهمیت و ضرورت انجام پژوهش حاضر بایستی به چند نکته مهم اذعان داشت. نخست آن که با توجه به مشکلات متعددی که خصوصاً با محوریت مدیریت شهری اعم از فضای سبز، ترافیک، حمل‌ونقل، آلاینده‌های شهری، زباله‌ها و ... وجود دارد که این موضوع بعضاً نارضایتی‌های عمیق شهروندان را به همراه داشته است.

جدول ۱. مراحل فرایند خط‌مشی‌گذاری و هدف از مشارکت شهروندان در هر یک از مراحل (منبع: Alvani, 2023)

مراحل فرایند خط‌مشی‌گذاری	هدف مشارکت
احساس مشکل	آگاهی از مشکلات به کمک مشارکت مردم
ادراک مشکل	کمک گرفتن از عامه در در ریشه‌یابی مشکلات و آگاه ساختن آنان از مشکلات
تعیین معیار سنجش	یاری گرفتن از مردم در تعیین معیار سنجش
احصاء راه حل‌ها	✓ یاری گرفتن از مردم برای تدوین راه‌حل‌ها ✓ آگاه ساختن شهروندان از مسایل عمومی ✓ آگاهی از نرم‌های جامعه در مورد راه‌حل‌ها
ارزیابی راه‌حل‌ها	✓ آگاهی از دیدگاه شهروندان راجع به مسایل عمومی و راه‌حل‌های آنها ✓ آگاه ساختن شهروندان از راه‌حل‌های مشکلات ✓ آگاهی از میزان سازگاری راه‌حل‌ها با نرم‌های جامعه
انتخاب اصلح و اخذ تصمیم	✓ انگیزش شهروندان در اجرای راه‌حل انتخابی ✓ پذیرش شهروندان نسبت به راه‌حل انتخابی ✓ تطبیق راه‌حل انتخابی با نرم‌های جامعه

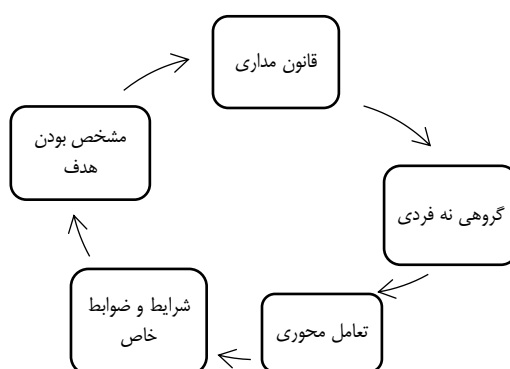
بنابراین، در پژوهش حاضر، یکی از تلاش‌های اصلی و مهم نویسندگان، بحث و بررسی پیرامون موضوع چگونگی مشارکت و کیفیت تعامل افراد جامعه در فرایندهای منتهی به اتخاذ و اجرای تصمیم‌های مسئولان شهری است تا بتوان بر این اساس در نهایت به اتخاذ تصمیم‌گیری‌های هر چه صحیح‌تر و نتایج مطلوب‌تری در این رابطه دست یافت. از طرفی بایستی به این موضوع مهم نیز اذعان داشت که اساساً مادامی که شهروندان خود در فرایند اتخاذ، اجرا و حتی ارزیابی و نظارت قوانین مشارکت داشته باشند، اولاً خود را متعهد و مسئول در قبال تصمیم‌گیری‌ها و قوانین مصوب تلقی نموده و ثانیاً این موضوع در دراز مدت به تحقق توسعه پایداری شهری منجر و نهایتاً کسب رضایت شهروندان را نیز به همراه خواهد داشت. این موضوع خود پیامدهای مهم دیگری همچون افزایش مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌های سیاسی، کاهش محسوس تخلفات، توسعه رفاه اجتماعی شهروندان، کاهش فشار اقتصادی، مطلوب شدن و افزایش کیفیت محصولات تولیدی در کشور، افزایش فعالیت‌های مطلوب توسط بازرگانان، بهبود فعالیت‌های خدماتی را به همراه خواهد داشت. با این مقدمات، هدف نویسندگان در پژوهش حاضر، طراحی الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز کلانشهر تهران است. بر این اساس سوال اصلی پژوهش حاضر عبارت است از: «الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز کلانشهر تهران مبتنی بر چه ابعادی است؟» پژوهش حاضر دارای دو دسته اهداف است. از حیث نظری ارائه دیدگاهی جامع را دنبال می‌نماید تا بتوان گذشته از حوزه‌های مدیریتی، در حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی، محیط‌زیستی، اجتماعی و حتی سیاسی به شناخت شفاف‌تر و جامع‌تری از مفهوم خط‌مشی‌گذاری عمومی و ترسیم الگوی مناسب در این زمینه با محوریت توسعه فضای سبز در کلانشهر تهران دست یافت. از حیث کاربردی و از آنجایی که مشارکت مستقیم، فعال و پویای شهروندان در اتخاذ، اجرا و نظارت قوانین نقش بسیار اثرگذاری در تحقق توسعه پایدار شهری و رضایت شهروندان ایفا می‌کند، تقویت نگاه مدیریتی در میان مسئولان و مدیران ارشد شهری را نیز مدنظر دارد.

ادبیات نظری

خط‌مشی‌گذاری

اساساً خط‌مشی به معنای نوعی جهت‌گیری کلی است که بر اساس آن، چگونگی اقدامات و کارکردهای سازمانی در حال و آینده ترسیم می‌شود. بر این اساس، خط‌مشی تداعی‌کننده نوعی نقشه راه سازمانی است. مفهوم خط‌مشی عمومی نیز تداعی‌کننده مجموعه‌ای از تصمیم‌ها ی است که از سوی مدیران، مسئولان، گروه‌ها و یا بازیگران سیاسی طراحی و با هدف نیل به مجموعه‌ای از اهداف (کوتاه یا بلند مدت) به اجرا گذاشته می‌شود. این مفهوم در دو بعد کلان سیاسی و مدیریتی به‌ویژه از دوران پساجنگ جهانی دوم مورد تأکید دولت‌مردان قرار

گرفت تا اولاً مجموعه اهداف موردنظر توسعه (عمدتاً اقتصادی) را محقق و ثانیاً وجاهت حقوقی - سیاسی خود را در میان شهروندان خود ارتقاء دهند (Valer Davila et al., 2024). (Jenkins, 1978) از پیشگامان مفهوم خطمشی‌گذاری معتقد است که: «خطمشی‌گذاری عبارت است از مجموعه تصمیم‌ها ی که بر اساس تعامل گروهی و از سوی بازیگران سیاسی و در راستای نیل به هدفی خاص و نیز براساس شرایطی خاص طراحی و به اجرا گذاره میشود. این تصمیم‌ها البته بایستی مبتنی بر اختیارات قانونی باشد». براساس تعریف جنکینز، فرایند خطمشی‌گذاری بایستی مبتنی بر شاخص‌های پنج‌گانه ۱. گروهی بودن، ۲. داشتن تعامل، ۳. تحت شرایط خاص، ۴. هدف مشخص و ۵. قانون مداری باشد (Deltas & Evenett, 2024).

شکل ۱. شاخص‌های پنج‌گانه فرایند خطمشی‌گذاری بر اساس تئوری جنکینز (طراحی: نویسندگان)

ماهیت خطمشی عمومی

ماهیت خطمشی عمومی در گام نخست، شناسایی مسایل اصلی و مورد توجه است و بعد دیگر این ماهیت به مشارکت و تعامل عموم مرتبط است. بر این اساس، فرایند خطمشی‌گذاری عمومی، غالباً به مثابه یک چرخه در نظر گرفته می‌شود که بر اساس آن، ابتدا مسأله اصلی یا مسایل موردنظر، در کانون توجه قرار گرفته و سپس مجموعه تصمیم‌ها و راهبردهای لازم جهت حل و فصل آن مسایل طراحی و تدوین می‌گردد. در مرحله بعد، تصمیم‌ها و راهبردهای مذکور از سوی نخبگان و کارشناسان مورد بحث و بررسی واقع شده تا تغییرات و اصلاحات لازم صورت پذیرد و سرانجام بر حسب میزان موفقیت یا ناکامی، آن خطمشی به پایان خود خواهد رسید (Jorsaraee et al., 2023). هر چند این موضوع در ابتدای امر، چرخه‌ای به نظر ساده می‌رسد، اما حقیقت این است طیفی از شرایط و ضوابط مختلف، بر روند تحقق درست و اصولی خطمشی‌ها اثرگذارند و میزان و نحوه مشارکت گروه‌های اجتماعی، میزان تعامل آنان با مسئولان و سیاستگذاران ارشد کشورها، فرایند ارزیابی صحیح، نظارت مستمر و ... این موضوع را بعضاً با چالش‌ها و دشواری‌هایی بسیاری مواجه می‌کند (Rajabi Farjad & Salasi, 2024).

ویژگی‌های مشترک خطمشی عمومی

با وجود این که بر اساس نوع هدف و مسایل مورد توجه، خطمشی‌های متعددی وجود دارد، اما در موضوعات ذیل، خطمشی عمومی دارای ویژگی‌های مشترک است:

- ❖ اساس خطمشی عمومی همان‌گونه که از عنوان آن نیز مشخص است به نام عموم و بر اساس منفعت عام تنظیم می‌شود.
 - ❖ خطمشی عمومی به رغم مشارکت طیف‌های اجتماعی یا نمایندگان آنان، در نهایت از سوی دولت و نمایندگان آن ایجاد می‌شود.
 - ❖ خطمشی عمومی از سوی بازیگران عمومی یا خصوصی مورد اجرا واقع می‌شود.
 - ❖ خطمشی عمومی به نحوی مستقیم یا غیرمستقیم بر روند زندگی تمامی شهروندان تأثیرگذار است.
- بنابراین فرایند خطمشی عمومی بر اساس نوع هدف موردنظر، به اقدامات و تصمیم‌ها دولت که به اجرا و یا کنار نهاده می‌شود، اطلاق می‌گردد و این موضوع، عام‌ترین و مشترک تمامی خطمشی‌ها محسوب می‌شود (Lee & Choi, 2024).

مدل‌های خط‌مشی عمومی

خط‌مشی‌گذاری عمومی دارای مدل‌های مختلفی است که هر یک چارچوب مفهومی پویایی ارائه نموده و به مدیران و سیاست‌گذاران در تبیین، تشریح، پیش‌بینی مناسب‌تر و نیز بازسازی هرچه واقع‌بینانه‌تر کمک شایانی می‌کند (Rigolon et al., 2024). در این راستا، مدل‌های متنوع و متفاوتی همچون مدل فرایندی، نهادی، عقلایی، سیستمی، تدریجی، تلفیقی، آشوب، انتخاب عمومی، بحران و اجتماعی از خط‌مشی‌گذاری عمومی ارائه شده است که نویسندگان در اینجا به سه نمونه از مهمترین مدل‌های مذکور اشاره خواهند نمود. در این سه مدل فرایندی، نهادی و سیستمی در بیشتر مطالعات از سوی پژوهشگران مورد استفاده و تأکید بیشتری قرار گرفته‌اند. در مدل فرایندی، بیشتر بر اثرگذاری سازمان‌های دولتی در تعیین خط‌مشی عمومی بحث می‌شود. در این مدل، مجموعه فعالیت‌ها و اقدامات نهادها و سازمان‌های دولتی همچون قوه‌های سه‌گانه، سازمان‌ها و نهادهای کوچک‌تر همچون شهرداری‌ها و ... توجه و تمرکز می‌شود. در واقع، در این مدل بر این موضوع اصلی تأکید می‌شود که فرایند خط‌مشی‌گذاری به لحاظ قانونی از سوی نهادهای مذکور طراحی، اجرا و نظارت می‌شود. بر اساس مدل فرایندی، فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی همچون مجموعه‌ای از اقدامات سیاسی است که در قالب مراحل همچون شناسایی مشکل یا مسأله اصلی، تدوین راه‌حل یا طراحی استراتژی، قانونی نمودن راه‌حل یا استراتژی‌ها و نهایتاً اجرا و ارزیابی آن صورت می‌گیرد. در مدل سیستمی نیز، خط‌مشی عمومی به مثابه یک عکس‌العمل یا واکنش به نیروهایی که از محیط پیرامونی بر آن تأثیر می‌گذارند، قلمداد می‌شوند. در واقع، هنگامی نیروهای خارج از سیستم بر اثر اعمال قدرت، نفوذ کنند خط‌مشی‌گذاری در راستای ارائه پاسخ به آن ارائه می‌شود (Dye, 2024).

پیشینه پژوهش

(Ashrafi et al., 2024) در پژوهشی به الگوی اجرای خط‌مشی عمومی مبتنی بر ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانشگاه‌های علوم پزشکی پرداختند. یافته‌های پژوهش، ۶ مقوله را به‌عنوان عوامل علی، پدیده محوری، راهبرد، عوامل مداخله‌گر و زمینه‌ای و پیامدهای حاصل از اجرای خط‌مشی مبتنی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانشگاه علوم پزشکی معرفی نمود. (Doa'ei et al., 2024) در پژوهشی به بررسی تأثیر عوامل غیرمالی و راهبردهای مدیریت بر خط‌مشی‌گذاری عملکرد سبز پرداختند. یافته‌های حاصل از محاسبات ارائه شده انتخاب ۱۰ سوال از ۲۸ سوال پیشنهادی بود که به ترتیب اولویت عبارتند از: پیشگیری از آلاینده‌گی آب، خاک و هوا (در حین فرایند تولید/ از راه ضایعات تولید/ به‌وسیله محصول نهایی/ در فرایند بازآوری)، فرایند طراحی برای مدیریت محیط‌زیست، مدیریت کیفیت جامع، تعهد مدیریت عالی شرکت، مدیریت استفاده از فناوری‌های بروز و نوظهور (فناوری سبز) برای خط‌مشی‌گذاری کاهش آلاینده‌گی محیط‌زیست، مسئولیت اجتماعی (مشتریان، کارکنان و جامعه)، فرایند مدیریت ضایعات، فرایند آموزش و پژوهش و فرهنگ‌سازی، تنظیم ضوابط و معیارهای لازم برای کاهش مصرف انرژی، پایش مداوم ماشین‌آلات و تجهیزات از نظر مصرف انرژی و آلاینده‌گی.

(Karimi Dehkordi et al., 2024) در پژوهشی به بررسی آموزه‌های جهانی دولت به مثابه پلتفرم برای افزایش مشارکت شهروندی؛ دلالت‌هایی برای خط‌مشی‌گذاران ملی پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد «دولت به‌مثابه پلتفرم» به مدلی از حکمرانی اشاره دارد که از فناوری و پلت‌فرم‌های دیجیتال برای ارائه خدمات عمومی کارآمدتر و مؤثرتر استفاده می‌کند. در این مدل، دولت به‌عنوان بستری برای نوآوری و همکاری عمل می‌کند و طیفی از ابزارها و خدمات دیجیتالی را ارائه می‌کند که شهروندان، کسب‌وکارها و سایر ذی‌نفعان را قادر می‌سازد تا خدمات عمومی را به‌طور مشترک ایجاد و ارائه دهند.

(Nouri & Hosseini, 2024) در پژوهشی به آسیب‌شناسی اجرای خط‌مشی‌های زیست‌بوم نوآوری و فناوری در راستای توسعه سرمایه‌گذاری‌های استانی پرداختند. از نتایج تحقیق حاضر می‌توان به نقش مهم حکمرانی سالم در ایجاد اشکال نوآورانه و جدید اقدام جمعی با هدف حل مسایل پیچیده خط‌مشی عمومی، کمک به دانش عمومی، ارائه خدمات عمومی مؤثر، توسعه پایدار، شهروند محوری و ... اشاره کرد که به‌عنوان مجموعه‌ای از نتایج هستند که از تکامل حکمرانی سالم در بستر خط‌مشی‌گذاری عمومی حاصل می‌شوند.

(Madani et al., 2024) در پژوهشی به بررسی تکامل حکمرانی سالم در بستر خط‌مشی‌گذاری عمومی: رویکرد مبتنی بر نظریه داده بنیاد پرداختند. یافته‌های تحقیق موانع اجرای خط‌مشی‌های زیست‌بوم نوآوری و فناوری را نشان دادند که عبارتند از: ماهیت خط‌مشی‌گذاری، موانع مشارکتی، مجریان ناکارآمد، موانع محیطی، موانع پشتیبانی و پیاده‌سازی، ضعف در ارزیابی و نظارت، موانع سازمانی.

(Rezaei et al., 2023) در پژوهشی به بررسی رابطه بین اخلاق و شکاف خط‌مشی‌های عمومی در حوزه محیط‌زیست پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که بین اخلاق و ابعاد شکاف خط‌مشی‌های عمومی در حوزه محیط‌زیست (ارتباط سیاست‌ها با اهداف سازمان، بعد انتظارات و احساسات جامعه و بعد تامین نظر ذی‌نفعان) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

(Piltan et al., 2023) در پژوهشی به ارائه چارچوب تدوین خط‌مشی‌های محیط‌زیستی: مطالعه‌ای با روش تحلیل مضمون و فن دلفی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد هشت مولفه یا عامل بر روی تدوین خط‌مشی‌های محیط‌زیستی اثرگذار می‌باشند که مضامین اصلی این تحقیق هستند. این مضامین شامل «مولفه‌های اقتصادی توسعه پایدار»، «مولفه‌های اجتماعی توسعه پایدار»، «مولفه‌های محیط‌زیستی توسعه پایدار»، «مولفه‌های سیاسی توسعه پایدار»، «الزامات حقوقی»، «ظرفیت نهادی» و «بازیگران موثر در تدوین خط‌مشی‌های محیط‌زیستی» به‌عنوان عوامل موثر در تدوین خط‌مشی‌های محیط‌زیستی شناسایی و چارچوب تحقیق را تشکیل دادند.

(Yang & Lin, 2024) در پژوهشی به بررسی تأثیر متمایز تعارض کار و خانواده بر روند خط‌مشی‌گذاری عمومی در کشور چین در خلال سال‌های ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۱ پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد با افزایش فشارهای کاری و مسایل زندگی، زمان، انرژی و منابع اقتصادی مردم را تحلیل می‌برد و در نتیجه بر روند مشارکت آنها در فعالیت‌های عمومی محیطی تأثیر می‌گذارد. بنابراین: ۱. تعارض میان کار و خانواده بر روند میزان مشارکت روزانه تأثیر منفی می‌گذارد. ۲. رضایت شغلی، تعارض میان کار و خانواده را کاهش داده و این موضوع بر روند مشارکت مردمی در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی تأثیرات مثبت دارد.

(Fellnhöfer & Angelidou, 2024) در پژوهشی به تأثیرات فناوری‌های نوین و مدرن دیجیتال بر روند خط‌مشی‌گذاری عمومی از سوی ذی‌نفعان در میان کشورهای اتحادیه اروپا پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد چهار کشور مورد مطالعه در پژوهش (بریتانیا، اسپانیا، هلند و یونان) به سبب برخورداری از فناوری‌های نوین دیجیتال همچون هوش مصنوعی از سوی ذی‌نفعان دیدگاه مطلوب‌تری نسبت به فرایندهای تصمیم‌گیری ارائه نموده که این موضوع در نهایت باعث شده گروه‌های ذی‌نفع در این جوامع نسبت به سایر کشورهای اروپایی در جلب و جذب رضایت طبقات مختلف اجتماعی موفق‌تر اقدام کنند.

(Tsani et al., 2024) در پژوهشی به بررسی روند خط‌مشی‌گذاری عمومی و جهت‌گیری‌های آینده در راستای تحقق توسعه پایدار پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد عامل اصلی تحقق بخش مشارکت افراد محلی در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی منوط به تحقق دو اصل اشتغال‌زایی گسترده و سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی وسیع برای مردمان محلی می‌باشد.

(Dagorn et al., 2024) در پژوهشی به بررسی نقش ویژگی‌های رفتاری جمعیت در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با تأکید بر فراگیری بحران جهانی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد ناهمگونی قابل توجهی در ویژگی‌های رفتاری جوامع در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی در مواجهه با یک بحران فراگیر جهانی همچون شیوع ویروس کرونا مشاهده شده است. نویسندگان با بررسی نقش ویژگی‌های رفتاری کلیدی، یعنی ریسک‌پذیری، صبر، نوع‌دوستی و اعتماد نشان دادند که کشورهایی که در آن مردم در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی مشارکت سازنده‌ای ندارند دیرتر به این بحران واکنش نشان می‌دهند، این در حالی است که کشورهایی که در آن مردمشان در فرایند مذکور مشارکت سازنده و پویایی دارند در مواجهه با چنین بحران‌های فراگیری سیاست‌های سخت‌گیرانه‌ای را در میان مدت و بلند مدت اجرا می‌کنند.

با بررسی اجمالی پیشینه تحقیق مشخص شد تا کنون پژوهشی مستقل با محوریت بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز کلانشهر تهران به انجام نرسیده است. البته بایستی به این موضوع نیز اذعان نمود برخی از پژوهش‌های عمدتاً قدیمی با محوریت ترافیک، حمل‌ونقل شهری و آلاینده‌های شهری صورت پذیرفت، اما پژوهشی مستقل به‌ویژه در داخل با محوریت توسعه فضای شهری در کلانشهرهای کشور که موضوع مهمی نیز محسوب می‌شود، به انجام نرسیده است که این مساله اصلی‌ترین وجه نوآوری پژوهش حاضر محسوب می‌شود.

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر به لحاظ هدف، کاربردی، به لحاظ روش گردآوری داده‌ها، اکتشافی و به لحاظ ماهیت داده‌ها، کیفی و کمی (آمیخته) است. روش گردآوری داده‌ها در بخش کیفی از نوع مصاحبه عمیق و در بخش کمی از نوع پرسش‌نامه محقق ساخته بوده است. جامعه آماری پژوهش، در بخش کیفی شامل ۲۵ تن از نخبگان دانشگاهی از رشته‌های سیاست‌گذاری، مدیریت و مدیران فضای سبز شهرداری (محیط‌زیست) تهران بودند که با بهره‌گیری از روش گلوله برفی به منظور دستیابی به اشباع نظری با تعداد ۲۲ تن از خبرگان، مصاحبه عمیق صورت پذیرفت. جامعه آماری پژوهش در بخش کمی تمامی کارمندان شهرداری تهران در بخش فضای سبز شهری بودند که در پژوهش حاضر در راستای سنجش و ارزیابی مدل نویسندگان با استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته و آن را در میان ۲۸۵ تن از نمونه‌های مذکور توزیع نمودند. روش نمونه‌گیری نیز در این بخش، به صورت خوشه‌ای نسبی چند مرحله‌ای با استفاده از فرمول کوکران بوده است که بر اساس آن، هر یک از پنج حوزه شمالی، جنوبی، شرقی، غربی و مرکزی شهر تهران نقش یک حوزه را ایفا نموده و سپس هر یک از ادارات فضای سبز نیز به مثابه یک خوشه قلمداد شدند. بر این اساس، توزیع پرسش‌نامه به صورت تصادفی در میان خوشه‌ها و بر حسب میزان جمعیت آن خوشه صورت پذیرفت. در ادامه نیز جهت تعیین پایایی پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که این میزان برای پرسش‌نامه پژوهش حاضر، عدد ۰/۷۹ را نشان داد که این موضوع نشانگر پایایی مناسب پرسش‌های مندرج در پرسش‌نامه بوده است. تکنیک تحلیل در پژوهش حاضر در دو بخش کیفی و کمی نیز به شرح زیر بوده است:

الف- در بخش کیفی؛ جهت شناسایی ابعاد مدل پژوهش، ضمن انجام مصاحبه عمیق با خبرگان از تکنیک گرنند تئوری در محیط نرم‌افزار مکس کیودا ورژن ۲۰۱۸ استفاده شد (MAXQDA2018).

ب- در بخش کمی نیز جهت آزمون مدل، با استفاده از نظرسنجی از نمونه‌های آماری از تکنیک معادلات ساختاری (SEM) در محیط نرم‌افزار AMOS استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های بخش کیفی

در بخش کیفی پژوهش، محور اصلی سؤالات پژوهش مربوط به کاوش و اکتشاف عوامل متأثر در خصوص ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های مربوط به طراحی الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز کلانشهر تهران به‌عنوان اصلی مفهوم اصلی بود.

جدول ۲. مشخصات دموگرافیک مصاحبه شونده‌گان در بخش کیفی

ردیف	شاخص	تعداد	درصد
۱	جنسیت	مرد	۲۰
		زن	۸۰
۲	تحصیلات	ارشد	۱۰
		دکتری	۶۰
۳	سابقه و تخصص	بین ۱۵ تا ۲۰ سال	۱۲
		از ۲۱ تا ۲۵ سال	۸
		بیش از ۲۵ سال	۲۰
۴	حوزه فعالیت	سیاست‌گذاری	۱۰
		مدیریت	۴۰
		محیط‌زیست	۲۰

گام اول؛ کدگذاری باز

گام اول، فرایند کدگذاری باز نام دارد. بر این اساس، اطلاعات و داده‌های به‌دست آمده از مصاحبه‌های عمیق مورد پالایش قرار گرفته و تمامی عبارات و جملات مندرج در متون مصاحبه‌ها رونوشت برداری شده و کدهای مفهومی اولیه و مهم مستخرج می‌شوند. در ادامه همین مرحله جهت افزایش ضریب اطمینان از موضوع سازماندهی مناسب مفاهیم و مقولات، در خلال چندین بار رونوشت برداری از مصاحبه‌ها صورت پذیرفت تا در نهایت روند دستیابی به اشباع منطقی محقق گردد. فرایند کدگذاری باز هنگامی به پایان رسید که طبقه‌بندی معناداری پس از چندین بار رونوشت برداری از مصاحبه‌ها به‌دست آمد که این موضوع در پژوهش حاضر به احصاء ۳۲۹ کد مفهومی اولیه در کدگذاری باز منتهی شد. نتایج حاصل از کدگذاری باز در قالب جدول (۳) تبیین شده است. پس از تحلیل کیفی داده‌های کیفی، مدل پارادایمی به‌دست آمده در قالب شکل (۲) نشان داده می‌شود.

جدول ۳. نتایج حاصل از کدگذاری باز

ابعاد (کدگذاری محوری)	شاخص (کدگذاری باز)
مسئولیت و تعهد	رعایت هنجارهای سیاسی و اجتماعی
	پاسخگویی در برابر پذیرش اشتباهات
	فرهنگ کار گروهی قدرتمند
تعاملات مستمر	قدرت انتقاد پذیری
	ترسیم اهداف مشترک
	اشتراک اطلاعات و دانش
	رقابت پذیری سازنده
آموزش و یادگیری	تدوین سرفصل‌های آموزشی نوین
	استفاده از نیروهای نخبه و توانمند
	یاددهی مستمر نیروها و کارمندان
تدوین بسته مالیاتی سبز	مالیات بر مصرف منابع طبیعی
	مالیات بر آلاینده‌ها
	کارآمدی قوانین بازدارنده
	شوق‌های مالیاتی برای اقدامات سبز
فرهنگ‌سازی	مسئولیت اجتماعی
	تشویق مصرف‌کنندگان سبز
	به‌کارگیری رویکرد نوآوری سبز
نگرش و آگاهی مدیران	دانش و تجربه مدیران
	ذهن آگاهی مدیران
	نهادینگی مدیریت سبز
	قدرت بالای مانور در شرایط متغیر و بحرانی
استراتژی سبز	همسوسازی عملیات سازمانی با پایداری محیطی
	استفاده از مواد بازیافتی در تولید محصول
	استفاده از انرژی سبز
تأسیسات و تجهیزات مدرن	دستیابی به تجهیزات مدرن روز
	تعامل گسترده با شرکت‌های دانش بنیان داخلی
	جایگزینی تأسیسات مستهلک و قدیمی

ادامه جدول ۳. نتایج حاصل از کدگذاری باز

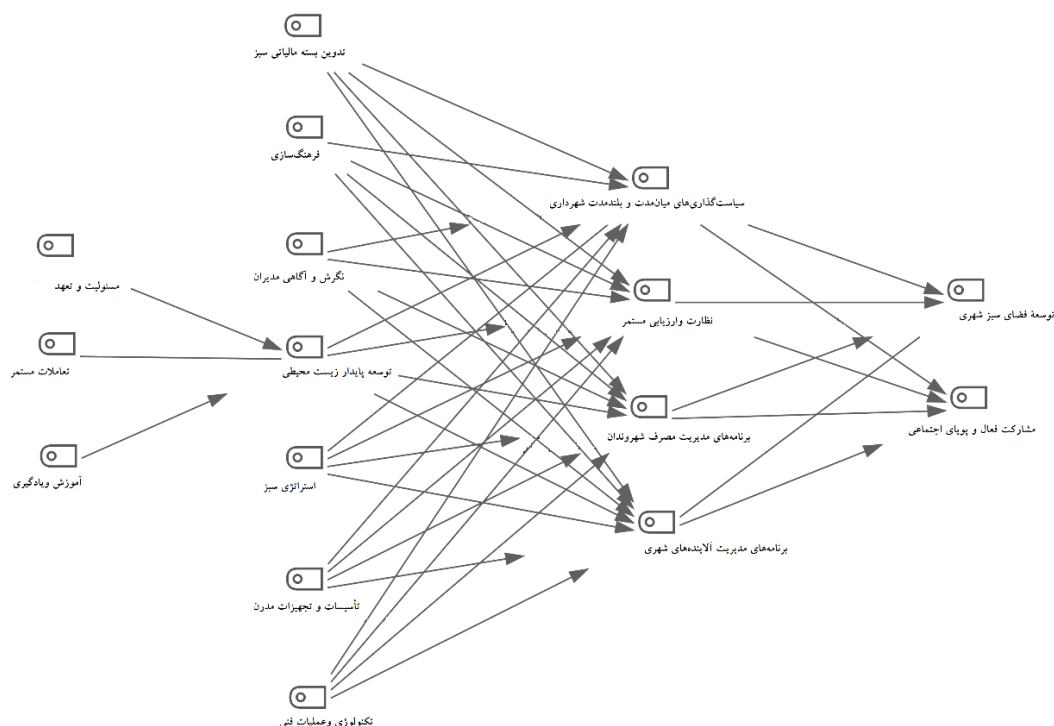
تعامل گسترده با شرکت‌های موفق خارجی	تکنولوژی و عملیات فنی
تحولات گسترده دیجیتالی در شهرداری‌ها	
حاکمیت فناوری	
استفاده از پیشنهادات سازنده اجتماعی	سیاست‌گذاری‌های میان‌مدت و بلندمدت شهرداری
تفویض بخشی از مسئولیت‌های اجرایی به طبقات اجتماعی و نمایندگان آنان	
شناسایی و اولویت‌سنجی ضرورت‌های شهری با استفاده از نقطه نظرات طیف‌های مختلف	
شناسایی مستمر فرصت‌ها و تهدیدها	نظارت و ارزیابی مستمر
ارزیابی مستمر راهبردها	
تدوین سناریوهای مختلف و پلن‌های متعدد	
استفاده از نقطه نظرات کارشناسان و خبرگان	
تشکیل کانون‌های نظارت و پایش مردمی	برنامه‌های مدیریت مصرف شهروندان
ارائه الگوهای نوین مصرف به شهروندان	
رعایت مدیریت مصرف برای تمامی طبقات و اقشار	
استفاده از ظرفیت رسانه‌ها در آموزش صحیح مصرف	
اتخاذ و اجرای الگوهای تشویقی و تنبیهی مناسب	برنامه‌های مدیریت آلاینده‌های شهری
تقویت فرهنگ خود رعایتی	
افزایش قدرت قانونی شهرداری	
استفاده از سیستم حمل‌ونقل الکترونیکی	
جایگزینی خودروهای قدیمی و آلاینده با استفاده از خودروهای نوین و برقی	توسعه فضای سبز شهری
مدیریت پسماندها و آلاینده‌های شهری	
استفاده از ظرفیت شرکت‌های خصوصی و توانمند	
افزایش سرانه فضای سبز شهری	
تولید و تکثیر گیاهان مقاوم به‌منظور مدیریت هزینه	مشارکت فعال و پویای اجتماعی
تخصیص بودجه لازم و مکفی برای توسعه فضای شهری	
افزایش قدرت قانونی طبقات اجتماعی	
پاسخگویی مسئولان در قبال طبقات مردمی	
تخصیص امکانات فضای سبز شهری برای تمامی مناطق شهر تهران	مشارکت فعال و پویای اجتماعی
افزایش اعتماد میان مردم و مسئولان شهری	
ارزیابی پایداری محیط‌زیستی	
سرمایه‌گذاری در حوزه مدیریت انرژی	
افزایش رفاه شهری برای شهروندان	
ایجاد فضای ارتباطی باز درون و برون‌سازمانی در رسیدن به هدف	مشارکت فعال و پویای اجتماعی
افزایش امنیت اخلاقی و هنجاری در فضاهای سبز شهری	

یافته‌های بخش کمی

آمار توصیفی

در خصوص آمار توصیفی در بخش کمی پژوهش بایستی اذعان داشت، از تعداد ۲۸۵ تن از نمونه‌ها ۱۸۸ نفر مرد (۶۶ درصد) و ۹۷ نفر زن (۳۴ درصد) بوده‌اند. از این تعداد، ۴۵ نفر کمتر از ۳۰ سال (۱۵/۸ درصد)، ۸۵ نفر بین ۳۱ تا ۴۰ سال (۲۹/۹ درصد)، ۱۱۴ نفر بین ۴۱ تا ۵۰ سال (۴۰ درصد) و ۴۱ نفر (۱۴/۳ درصد) بیشتر از ۵۱ سال داشته‌اند. در خصوص شاخص تحصیل، ۹۳ نفر دارای مدرک پایین‌تر از کارشناسی

(سیکل، دیپلم و کاردانی) (۳۱/۷ درصد)، ۹۴ نفر دارای مدرک کارشناسی (۳۲/۳ درصد)، ۷۷ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد (۲۸ درصد) و ۲۱ نفر دارای مدرک دکتری (۸ درصد) بوده‌اند. در خصوص شاخص سابقه کاری، تعداد ۲۲ نفر تا ۵ سال (۸ درصد)، ۴۸ نفر تا ۱۰ سال (۱۶/۸ درصد)، ۸۱ نفر از ۱۱ تا ۱۵ سال (۲۸/۴ درصد)، ۸۲ نفر، ۱۶ تا ۲۰ سال (۲۸/۶ درصد) و ۵۲ نفر بیش از ۲۱ سال (۱۸/۲ درصد) سابقه خدمت داشته‌اند.

شکل ۲. مدل پارادایمی پژوهش در محیط نرم‌افزار مکس کیودا

آمار استنباطی

در این مرحله، ابتدا جهت تایید روایی پرسش‌نامه، از روش روایی صوری و بر اساس نظرسنجی از ۲۰ تن از خبرگان و پس از چندین نوبت اصلاحات استفاده شد. بر اساس محاسبه میزان CVR و CVI محدوده آنان برای هر یک از گویه‌ها عددی بین ۰/۸ تا ۱/۰ را نشان داد. همچنین همان‌گونه که اشاره شد، جهت سنجش مدل پرسش‌نامه حاصل از مرحله کیفی پس از تایید پایایی، با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای نسبی در میان ۲۸۵ تن از نمونه‌ها توزیع و اطلاعات به‌دست آمده از این بخش با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی با نرم‌افزارهای SPSS و AMOS مورد تحلیل واقع شدند.

سوال ویژه اول: ابعاد الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز شهری کدامند؟

جهت تشخیص این موضوع که آیا تعداد داده‌های موردنظر پژوهش اعم از اندازه نمونه‌ها و روابط میان متغیرها، مناسب تحلیل عاملی می‌باشند یا خیر، از شاخص آزمون تناسب کایزر^۱ مایر و آزمون بارتلت^۲ استفاده شد. آزمون تناسب کایزر- مایر شاخصی از کفایت نمونه‌گیری بوده که کوچک بودن هبستگی جزئی میان متغیرها را مورد بررسی قرار می‌دهد. شاخص آزمون تناسب کایزر- مایر پژوهش حاضر در قالب جدول (۳) و به شرح زیر به‌دست آمده است.

1. KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of sampling Adequacy)
2. Bartlets Test of sphericity

جدول فوق، نشانگر این موضوع است که مقدار کفایت نمونه‌برداری یا KMO برای شرایط علی معادل ۰/۸۵۳، برای شرایط زمینه‌ای معادل ۰/۸۶۱، برای شرایط مداخله‌گر معادل ۰/۷۸۲، برای راهبردها معادل ۰/۸۵۴ و نهایتاً برای پیامدها معادل ۰/۸۲۹ بوده است. مقادیر مذکور نشان‌دهنده این موضوع هستند که گذشته از کفایت نمونه‌برداری، اجرای تحلیل عاملی بر پایه ماتریس همبستگی مورد مطالعه نیز دارای قابلیت توجیه می‌باشند.

جدول ۴. نتایج شاخص KMO و آزمون بارتلت برای سازه پژوهش

عدد آزمون تناسب کایزر مایر و آزمون بارتلت		سازه
۰/۸۵۳	KMO	شرایط علی
۱۸۷۸/۲۷۲	Bartlett	
۱۲۰	Df	
۰/۰۰۰۹	P-Value	
۰/۸۶۱	KMO	شرایط زمینه‌ای
۲۰۱۷/۳۶۴	Bartlett	
۱۲۰	Df	
۰/۰۰۰۹	P-Value	
۰/۷۸۲	KMO	شرایط مداخله‌ای
۱۳۱۴/۱۹۸	Bartlett	
۵۵	Df	
۰/۰۰۰۹	P-Value	
۰/۸۵۴	KMO	راهبرد
۳۷۹۲/۸۰۴	Bartlett	
۴۹۶	Df	
۰/۰۰۰۹	P-Value	
۰/۹۳۸	KMO	پیامد
۱۶۱۳/۰۶۶	Bartlett	
۱۰۵	Df	
۰/۰۰۰۹	P-Value	

مرحله دوم؛ کدگذاری محوری

در مرحله دوم که با عنوان کدگذاری محوری از آن یاد می‌شود، پژوهشگر یکی از طبقات را به مثابه طبقه محوری قرار داده و از آن به‌عنوان پدیده محوری مورد تحلیل استفاده می‌کند و در ادامه میزان و نحوه ارتباط سایر طبقات با آن را تعیین می‌نماید. این ارتباط با سایر طبقات، می‌تواند در قالب پنج عنوان کلی صورت پذیرد:

۱. شرایط علی: مقصود از شرایط علی، شرایطی است که سبب شکل‌گیری پدیده اصلی پژوهش می‌شوند. به‌طور کلی، شرایط علی دارای طیفی از ویژگی‌ها و شاخص‌ها هستند که مقوله اصلی را تحت تأثیر قرار می‌دهند؛
۲. راهبردها: مقصود از راهبردها، طیفی از وقایع، رفتارها، کنش‌ها، تعاملات و هنجارها هستند که بر اساس شرایط مداخله‌ای به‌دست می‌آیند.
۳. بستر حاکم: بستر حاکم به شرایط خاصی اطلاق می‌شود که بر راهبردها تأثیر می‌گذارد و تا حد زیادی تشخیص آن از شرایط علی دشوار است. بسترهای حاکم شامل طیفی از طبقات، متغیرهای زمینه‌ای و مفاهیم هستند در حالی که شرایط علی شامل طیفی از متغیرهای فعال است.

۴. شرایط مداخله‌گر: شرایطی هستند که بر راهبردها تأثیر می‌گذارند. این شرایط شامل مجموعه‌ای از متغیرهای میانجی و واسط است. به‌طور کلی، شرایط مداخله‌گر نوعی شرایط ساختاری محسوب می‌شوند که مداخله عوامل دیگر را سهولت بخشیده یا آن را محدود می‌کنند.

۵. پیامدها: برخی از طبقه‌ها نتایج و پیامدهایی را نشان می‌دهند که بر اساس اتخاذ و اجرای راهبردها ایجاد می‌شوند. به‌طور کلی، چنین فرایندی از کدگذاری که در نهایت به ارائه «مدل پارادایم» منتهی می‌شود، از سوی استراوس و کوربین ارائه شده است و مرحله دوم این فرایند به این سبب محوری اطلاق شده است که کدگذاری‌ها حول یک محور یا طبقه انجام می‌شود.

مرحله سوم؛ کدگذاری انتخابی

کدگذاری گزینشی یا انتخابی فرایندی است که بر اساس آن، روند انتخاب مقوله اصلی به‌صورت منظم و سیستماتیک آن با سایر مقوله‌ها، اعتبار بخشیدن به روابط و پرکردن جاهای خالی با مقولاتی که نیاز به اصلاح و گسترش دارند. این روند شامل چندین گام است. گام نخست، متضمن توضیح خط اصلی داستان است. گام دوم، ارتباط مقولات تکمیلی بر پایه مقوله اصلی با استفاده از یک پارادایم که در کدگذاری محوری توصیف شده است. گام سوم، مرتبط ساختن مقولات به یکدیگر در سطح بعدی است. گام چهارم، به تأیید رساندن آن روابط در قبال داده‌ها است. آخرین گام، تکمیل مقولاتی است که اصلاح و یا نیاز به بسط و گسترش دارند. برای بررسی مدل پژوهش از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم استفاده شده که نتایج در جدول (۵) به شرح زیر آمده است:

جدول ۵. عوامل استخراج شده و درصد واریانس تبیین شده توسط ابعاد مدل پارادایمی

ابعاد			مقادیر ویژه اولیه			مجموع توان دوم بارهای عاملی استخراج شده			مجموع توان دوم بارهای عاملی بعد از چرخش واریماکس		
مسئولیت و تعهد	کل	در صد از واریانس	در صد از واریانس	در صد از واریانس	کل	در صد از واریانس	در صد از واریانس	در صد از واریانس	در صد از واریانس	کل	در صد از واریانس
تعاملات مستمر	۵/۶۴	۳۵/۲۷	۳۵/۲۷	۳۵/۲۷	۵/۶۴	۳۵/۲۷	۳۵/۲۷	۳۵/۲۷	۳۵/۲۷	۳/۳۸	۲۱/۱۵
آموزش و یادگیری	۱/۷۴	۱۰/۹۰	۴۶/۱۷	۱۰/۹۰	۱/۷۴	۴۶/۱۷	۴۶/۱۷	۴۶/۱۷	۴۶/۱۷	۳/۱۷	۱۹/۸۴
تدوین بسته مالیاتی سبز	۱/۶۴	۱۰/۲۶	۵۶/۴۴	۱۰/۲۶	۱/۶۴	۵۶/۴۴	۵۶/۴۴	۵۶/۴۴	۵۶/۴۴	۲/۴۶	۱۵/۳۶
فرهنگ‌سازی	۵/۳۹	۳۳/۷۱	۳۳/۷۱	۳۳/۷۱	۵/۳۹	۳۳/۷۱	۳۳/۷۱	۳۳/۷۱	۳۳/۷۱	۳/۷۱	۲۳/۲۲
نگرش و آگاهی مدیران	۲/۳۳	۱۴/۵۶	۴۸/۲۷	۱۴/۵۶	۲/۳۳	۴۸/۲۷	۴۸/۲۷	۴۸/۲۷	۴۸/۲۷	۳/۰۲	۱۸/۸۵
استراتژی سبز	۱/۸۳	۱۱/۴۶	۵۹/۷۴	۱۱/۴۶	۱/۸۳	۵۹/۷۴	۵۹/۷۴	۵۹/۷۴	۵۹/۷۴	۲/۸۰	۱۷/۴۹
تأسیسات و تجهیزات مدرن	۳/۶۰	۳۲/۷۰	۳۲/۷۰	۳۲/۷۰	۳/۶۰	۳۲/۷۰	۳۲/۷۰	۳۲/۷۰	۳۲/۷۰	۲/۷۶	۲۵/۱۳
تکنولوژی و عملیات فنی	۲/۴۹	۲۲/۶۸	۵۵/۳۸	۲۲/۶۸	۲/۴۹	۵۵/۳۸	۵۵/۳۸	۵۵/۳۸	۵۵/۳۸	۲/۵۵	۲۳/۱۴
سیاست‌گذاری‌های میان مدت و بلندمدت شهرداری	۱/۴۹	۱۳/۵۸	۶۸/۹۵	۱۳/۵۸	۱/۴۹	۶۸/۹۵	۶۸/۹۵	۶۸/۹۵	۶۸/۹۵	۲/۲۸	۲۰/۶۹
نظارت و ارزیابی مستمر	۷/۹۸	۲۴/۹۴	۲۴/۹۴	۲۴/۹۴	۷/۹۸	۲۴/۹۴	۲۴/۹۴	۲۴/۹۴	۲۴/۹۴	۴/۵۶	۱۴/۲۶
برنامه‌های مدیریت مصرف شهروندان	۲/۷۱	۸/۴۶	۳۳/۴۰	۸/۴۶	۲/۷۱	۳۳/۴۰	۳۳/۴۰	۳۳/۴۰	۳۳/۴۰	۳/۸۱	۱۱/۹۱
برنامه‌های مدیریت آلاینده‌های شهری	۲/۵۳	۷/۹۱	۴۱/۳۱	۷/۹۱	۲/۵۳	۴۱/۳۱	۴۱/۳۱	۴۱/۳۱	۴۱/۳۱	۳/۶۱	۱۱/۲۷
توسعه فضای سبز شهری	۱/۶۲	۵/۰۸	۴۶/۳۸	۵/۰۸	۱/۶۲	۴۶/۳۸	۴۶/۳۸	۴۶/۳۸	۴۶/۳۸	۲/۸۶	۸/۹۴
مشارکت فعال و پویای اجتماعی	۱/۳۲	۸/۷۸	۴۸/۸۴	۸/۷۸	۱/۳۲	۴۸/۸۴	۴۸/۸۴	۴۸/۸۴	۴۸/۸۴	۳/۰۶	۲۰/۳۸

از آنجایی که نتایج (پیماد) دارای دو بعد است، لذا اجرای تحلیل عاملی مرتبه دوم برای آن امکان‌پذیر نخواهد بود. از دیگاه نمونه‌ها، ابعاد پانزده گانه مدل اکتشافی به‌عنوان سازه‌های مدل بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی، تأثیر معناداری دارد.

جدول ۶. تحلیل عاملی مرتبه دوم ابعاد تبیین‌کننده مدل پارادایمی پژوهش

نتایج	P-Value	مقادیر t	ضرایب استاندارد	ابعاد سازه الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۶/۷۱۵	۰/۵۹	مسئولیت و تعهد
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۸/۳۴۷	۰/۷۸	تعاملات مستمر
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۸/۲۲۴	۰/۷۵	آموزش و یادگیری
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۶/۰۱۳	۰/۶۰	تدوین بسته مالیاتی سبز
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۶/۶۹۲	۰/۶۷	فرهنگ‌سازی
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۶/۱۷۹	۰/۵۶	نگرش و آگاهی مدیران
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۵/۸۴۷	۰/۶۱	استراتژی سبز
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۳/۸۲۰	۰/۳۹	تأسیسات و تجهیزات مدرن
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۳/۶۵۴	۰/۴۱	تکنولوژی و عملیات فنی
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۶/۸۰۷	۰/۵۶	سیاست‌گذاری‌های میان‌مدت و بلندمدت شهرداری
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۸/۸۶۶	۰/۷۷	نظارت و ارزیابی مستمر
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۹/۸۳۳	۰/۷۳	برنامه‌های مدیریت مصرف شهروندان
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۷/۴۲۱	۰/۵۹	برنامه‌های مدیریت آلاینده‌های شهری

سوال ویژه دوم: روابط بین ابعاد الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز کلانشهر تهران چگونه است؟

برای بررسی سوال دوم پژوهش با استفاده از تحلیل مسیر در مدل پژوهش به بررسی روابط بین ابعاد الگوی مطلوب توسعه فضای سبز کلانشهر تهران پرداخته شد. شکل (۲)، خروجی اثرات و روابط میان هر یک از ابعاد مدل را در حالت ضرایب استاندارد نشان می‌دهد:

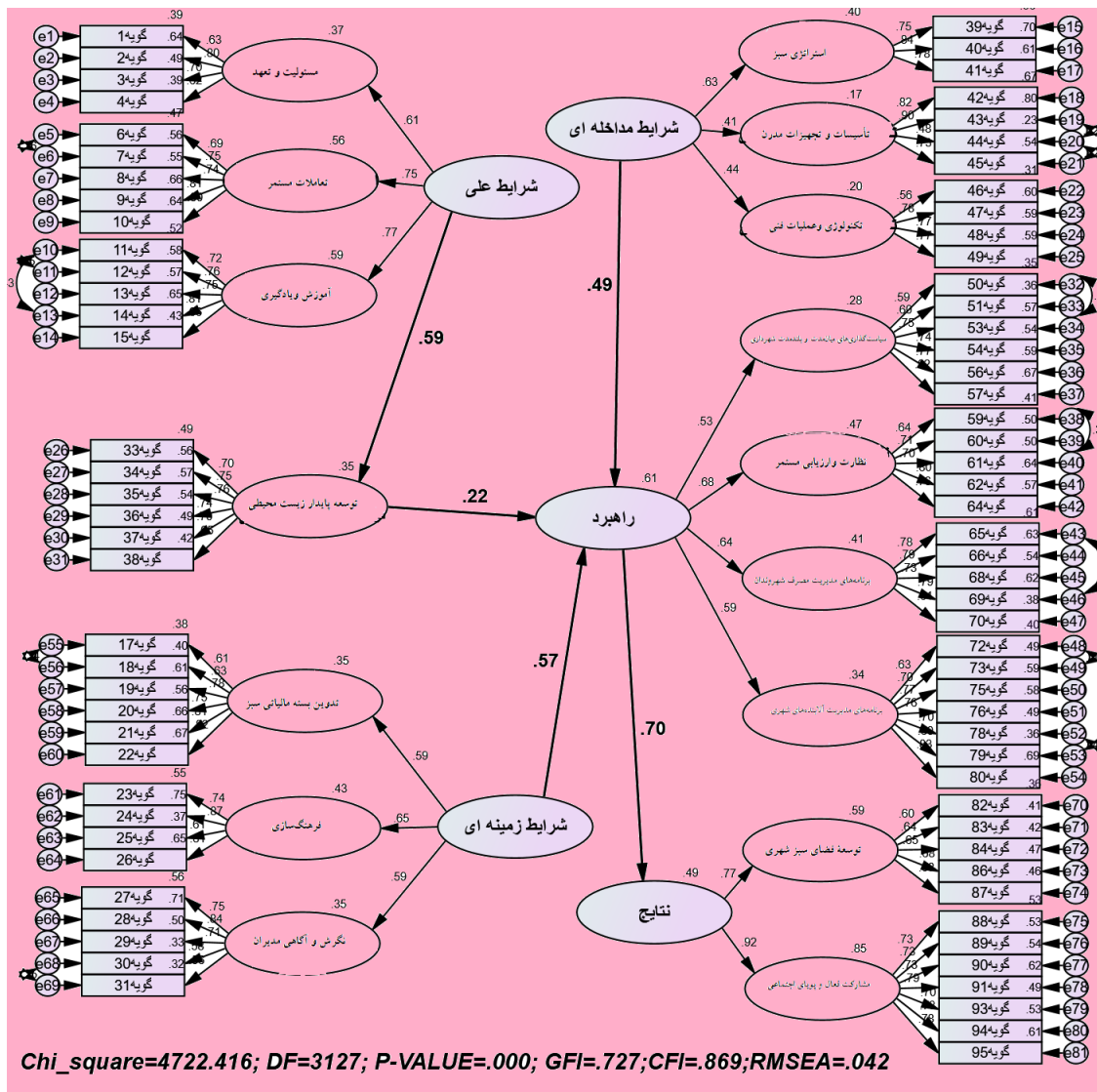
جدول ۷. تحلیل مسیر مدل پارادایمی پژوهش

نتایج	P-Value	مقادیر t	ضرایب استاندارد	مسیرها
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۵/۳۷۹	۰/۵۹	شرایط علی بر مقوله اصلی
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۳/۰۱۸	۰/۲۲	مقوله اصلی بر راهبردها (راهکارها)
معنی‌دار است.	۰/۰۱۶	۴/۰۱۸	۰/۵۷	شرایط زمینه‌ای بر راهبردها (راهکارها)
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۳/۱۹۴	۰/۴۹	شرایط مداخله‌ای بر راهبردها (راهکارها)
معنی‌دار است.	۰/۰۰۰۹	۴/۶۵۰	۰/۷۰	راهبردها (راهکارها) بر نتایج (پیامدها)

سوال ویژه سوم: اولویت‌بندی هر یک از ابعاد الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز کلانشهر تهران چگونه است؟

با توجه به این که در بخش مربوط به تحلیل عاملی تأیید مرتبه دوم به اولویت‌بندی هر یک از ابعاد تبیین‌کننده الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز کلانشهر تهران پرداخته شد، در این بخش، بررسی اولویت‌ها با استفاده از آزمون فریدمن انجام گردید. بیشترین اولویت از لحاظ عملکردی مربوط به متغیر نتایج با میانگین رتبه ۴/۲۷، دومین اولویت

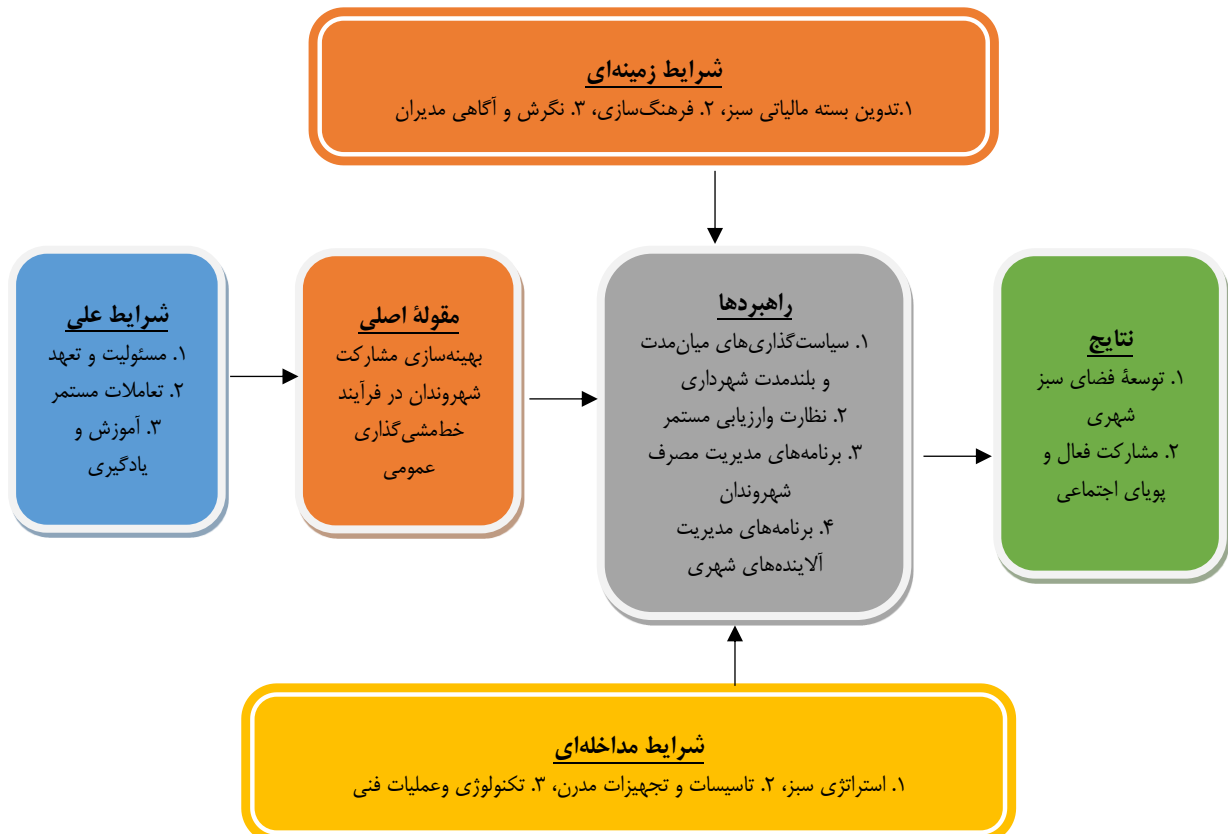
مربوط به مقوله اصلی با میانگین رتبه ۴/۲۶، سومین اولویت مربوط به شرایط مداخله‌ای با میانگین رتبه ۳/۵۴، چهارمین اولویت مربوط به راهبرد با میانگین رتبه ۳/۳۹، پنجمین اولویت مربوط به شرایط زمینه‌ای با میانگین رتبه ۳/۰۱ و کمترین اولویت از لحاظ عملکردی مربوط به مقوله علی با میانگین رتبه ۲/۵۳ بوده است. در شرایط علی، بیشترین اولویت از لحاظ عملکردی مربوط به بعد مسئولیت و تعهد با میانگین رتبه ۲/۱۶ و کمترین اولویت از لحاظ عملکردی مربوط به بعد آموزش و یادگیری با میانگین رتبه ۱/۷۶ بوده است.

شکل ۳. مدل پارادایمی پژوهش در حالت ضرایب استاندارد

در شرایط زمینه‌ای، بیشترین اولویت از لحاظ عملکردی مربوط به بعد نگرش و آگاهی مدیران با میانگین رتبه ۲/۲۸ و کمترین اولویت از لحاظ عملکردی مربوط به بعد تدوین بسته مالیاتی سبز با میانگین رتبه ۱/۶۹ بوده است. در شرایط مداخله‌ای، بیشترین اولویت از لحاظ عملکردی مربوط به بعد استراتژی سبز با میانگین رتبه ۲/۲۴ و کمترین اولویت از لحاظ عملکردی مربوط به بعد تکنولوژی و عملیات فنی با میانگین رتبه ۱/۶۲ بوده است. در راهبردها، بیشترین اولویت از لحاظ عملکردی مربوط به بعد نظارت و ارزیابی مستمر با میانگین رتبه ۲/۹۹ و کمترین اولویت از لحاظ عملکردی مربوط به بعد برنامه‌های مدیریت آلودگی شهری با میانگین رتبه ۱/۹۴ بوده است. در نتایج، بیشترین اولویت از لحاظ عملکردی مربوط به بعد مشارکت فعال و پیویای اجتماعی با میانگین رتبه ۱/۵۸ و کمترین اولویت از لحاظ عملکردی مربوط به بعد توسعه فضای سبز شهری با میانگین رتبه ۱/۴۲ بوده است.

در نهایت با توجه به نتایج حاصله از مرحله کیفی و کمی پژوهش، الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند ختمشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز کلانشهر تهران، به شرح زیر ارائه می‌گردد:

شکل ۴. کاربست الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند ختمشی‌گذاری عمومی (مطالعه موردی: توسعه فضای سبز کلانشهر تهران)

بحث و نتیجه‌گیری

اساساً مفهوم ختمشی‌گذاری عمومی در مفهوم اصلی خود به معنای اتخاذ و اجرای مجموعه سیاست‌هایی است تا بر اساس آن اهداف مورد نظر اجتماعی و با حضور و مشارکت سازنده مردمی محقق گردد. در این فرایند در گام نخست بایستی مساله یا چالش اصلی شناسایی و در ادامه در خلال فرایندهای متوالی به ارائه راهکارها، اجرای درست، ارزیابی مستمر، استفاده از اطاق فکر سازنده و نیروهای متخصص و توانمند مبادرت نمود. نکته مهمی که در خصوص ختمشی‌گذاری عمومی بایستی به آن اشاره داشت وضعیت مشارکت اجتماعی است. توجه لازم به این موضوع و ایجاد انگیزه در میان اقشار مختلف اجتماعی، نه تنها می‌تواند به شناسایی هر چه بهتر مسایل کمک شایانی نماید، بلکه در ادامه نیز به ارائه راه‌حل‌های واقع بینانه و متعددی برای حل آن مسایل منجر و پیامد مهمی با عنوان مشارکت سازنده مردمی و رضایت از مسئولان را به همراه خواهد داشت. بنابراین بایستی اذعان داشت که با وجود آن که مبنای اصلی اتخاذ و اجرای سیاست‌ها و تصمیم‌ها، دولت و نهادهای وابسته به آن است اما حضور و مشارکت نهادهای مختلف غیردولتی و مردمی در اجرای هر چه بهتر و اصولی‌تر تصمیم‌ها مذکور بسیار کارگذار خواهد بود. بنابراین، دو شاخصه اصلی ختمشی‌گذاری عمومی را بایستی: ۱. یک الگوی عمل‌گرایانه نه انتزاعی دانست و ۲. فرایند ختمشی‌گذاری اقدامی است جمعی و مبتنی بر تعامل و پویایی در یک محیط اجتماعی.

بر این اساس، نویسندگان پژوهش حاضر درصدد طراحی و کاربست الگوی بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند ختمشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز کلانشهر تهران بوده‌اند. واقعیت کنونی حکایت از این مساله مهم دارد که با وجود فضای سبز شهری گسترده در شهرهای کشور، به‌ویژه کلانشهرها، موضوعات مرتبط با توسعه فضای سبز شهری که با توجه به شدت آلاینده‌ها، ترافیک

شهری، فراگیر شدن بیماری‌های متعدد و حتی موضوعات مرتبط با مسایل روانشناسی افراد یکی از مهمترین چالش‌های شهری است و از مسایل اقتصادی گرفته تا موضوعات فرهنگی، سلامت و بهداشتی و حتی رفاهی شهروندان را تحت‌الشعاع خود قرار داده است اما در راستای حضور و مشارکت سازنده مردم و نهادهای مردمی - اجتماعی در این موضوع پژوهش‌های جامع صورت پذیرفته است، زیرا اساساً شهرداری‌ها متولی مطلق این موضوع بوده و واقعیت نیز دال بر این موضوع دارد که مشارکت و حضور سازنده مردم در این موضوع در کمترین میزان خود قرار دارد و این مسأله، چالش اصلی پژوهش کنونی بوده است. نویسندگان در راستای ارائه مدل مطلوب موردنظر از روش آمیخته اکتشافی بهره برده و ضمن انجام مصاحبه‌های عمیق و تخصصی با نخبگان علمی و اجرایی این موضوع، به ۱۵ بُعد دست یافتند. در شرایط علی، ابعاد مسئولیت و تعهد، تعاملات مستمر، آموزش و یادگیری؛ در شرایط زمینه‌ای ابعاد تدوین بسته مالیاتی سبز، فرهنگ‌سازی، نگرش و آگاهی مدیران؛ در شرایط مداخله‌ای ابعاد استراتژی سبز، تأسیسات و تجهیزات مدرن و تکنولوژی و عملیات فنی؛ در راهبرد نیز ابعاد سیاستگذاری‌های میان‌مدت و بلندمدت شهرداری، نظارت و ارزیابی مستمر و برنامه‌های مدیریت مصرف شهروندان و برنامه‌های مدیریت آلاینده‌های شهری و نهایتاً در پیامد دو بعد اصلی توسعه فضای سبز شهری و مشارکت فعال و پویای اجتماعی به دست آمد. در ادامه و طبق نتایج بخش کمی، داد ابعاد مسئولیت و تعهد به ترتیب دارای ضریب مسیر ۰/۵۹، مقادیر تی ۶/۷۱۵ و مقدار p -value ۰/۰۰۰۹ تعاملات مستمر (۰/۷۸، ۰/۳۴۷ و ۰/۰۰۰۹)، آموزش و یادگیری (۰/۷۵، ۰/۲۲۴ و ۰/۰۰۰۹)، تدوین بسته مالیاتی سبز (۰/۶، ۰/۱۳ و ۰/۰۰۰۹)، فرهنگ‌سازی (۰/۶۷، ۰/۶۹۲ و ۰/۰۰۰۹)، نگرش و آگاهی مدیران (۰/۵۶، ۰/۱۷۹ و ۰/۰۰۰۹)، استراتژی سبز (۰/۶۱، ۰/۸۴۷ و ۰/۰۰۰۹)، تأسیسات و تجهیزات مدرن (۰/۳۹، ۰/۸۲ و ۰/۰۰۰۹)، تکنولوژی و عملیات فنی (۰/۴۱، ۰/۶۵۴ و ۰/۰۰۰۹)، سیاستگذاری‌های میان‌مدت و بلندمدت شهرداری (۰/۵۶، ۰/۸۰۷ و ۰/۰۰۰۹)، نظارت و ارزیابی مستمر (۰/۷۷، ۰/۸۶۶ و ۰/۰۰۰۹)، برنامه‌های مدیریت مصرف شهروندان (۰/۷۳، ۰/۸۳۳ و ۰/۰۰۰۹)، برنامه‌های مدیریت آلاینده‌های شهری (۰/۵۹، ۰/۴۲۱ و ۰/۰۰۰۹) می‌باشند.

یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش (Doa'ai et al., 2024) به‌ویژه در موضوعات مسئولیت اجتماعی و استفاده از فناوری‌های نوپهور و نوین در اجرای هر چه بهتر خط‌مشی‌گذاری هم‌راستا و همسو است. این هم‌راستایی با نتایج پژوهش (Karimi Dehkordi et al., 2024) نیز مشاهده می‌شود، زیرا بر اساس نتایج پژوهش مذکور، یکی از موضوعات بسیار مهم برای اجرای هر چه بهتر خط‌مشی‌گذاری عمومی، استفاده از فناوری‌های دیجیتال است. استفاده از فناوری‌های دیجیتال در نتایج و یافته‌های پژوهش (Fellnhofner & Angelidou, 2024) نیز تأکید شده بود، بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر همسو و هم‌راستا با پژوهش مذکور نیز قرار دارد. همچنین، بر اساس یافته‌های پژوهش (Madani et al., 2024) و نیز یافته‌های پژوهش (Tsani et al., 2024) که به بررسی تکامل حکمرانی سالم در بستر خط‌مشی‌گذاری عمومی پرداختند یکی از پیامدهای مهم این موضوع تحقق توسعه پایدار بوده است که این مفهوم در یافته‌های پژوهش کنونی نیز در قالب مفهوم توسعه پایدار محیط‌زیستی به دست آمد. بنابراین یافته‌های پژوهش حاضر همسو و هم‌راستا با دو پژوهش مذکور قرار دارد. اما بر اساس یافته‌های پژوهش (Yang & Lin, 2024) که به موضوع تأثیر اشتغال و کارآفرینی بر روند مشارکت مردمی در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی تأکید شده بود، یا یافته‌های پژوهش کنونی سختی و هم‌راستایی ندارد. همچنین بر اساس نتایج و یافته‌های پژوهش (Dagorn et al., 2024) که بر موضوع بررسی نقش ویژگی‌های رفتاری جمعیت در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با تأکید بر فراگیری بحران جهانی پرداخته و به تأثیر ویژگی‌های رفتاری مردم و مسئولان در مواجهه و اقدام با یک بحران فراگیر جهانی اشاره داشتند نیز همسویی و هم‌راستایی چندان با نتایج و یافته‌های پژوهش حاضر نداشته است.

پیشنهادها

✓ بر اساس یافته‌های پژوهش و در راستای بهینه‌سازی مشارکت شهروندان در فرایند خط‌مشی‌گذاری عمومی با هدف توسعه فضای سبز شهری تهران پیشنهاد می‌شود در گام نخست، مسئولان ارشد شهرداری بایستی در قبال توسعه فضای سبز شهری و رفاه شهروندان مسئولیت و تعهد خود را افزایش دهند. این موضوع می‌تواند از طریق بسط میزان تعاملات شهرداری با نهادها و گروه‌های غیردولتی متخصص همچون شرکت‌های دانش‌بنیان و شرکت‌های قدرتمند خصوصی محقق گردد. تحقق این مسأله مهم پیامدهای اثرگذاری همچون افزایش فضای سبز شهری، افزایش رضایت شهروندان، افزایش کیفیت فضاها، کاهش آلودگی‌ها و ... را به همراه خواهد داشت.

✓ بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود، فرهنگ‌سازی و ترویج فرهنگ استفاده از فضای سبز شهری از سوی مدیران و مسئولان ارشد شهرداری مورد توجه و تاکید قرار گیرد. واقعیت کنونی فضای سبز شهری در بسیاری از شهرهای بزرگ و کوچک حکایت از این موضوع دارد که کماکان نحوه استفاده از امکانات فضای سبز شهری با چالش‌های مهمی نظیر برخی ناهنجاری‌های اجتماعی و اخلاقی، استفاده نادرست و حتی تخریب امکانات سبز مواجه هستند. لذا مدیران و مسئولان ارشد شهرداری تهران در تعامل با نهادهای مردمی و حتی نهادهای علمی و آکادمیک همچون مدارس و دانشگاه‌های مختلف می‌توانند به ارائه الگوهای فرهنگی کارآمد جهت حفظ و حراست از فضاهای سبز شهری مبادرت نمایند.

✓ بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود، مدیران و مسئولان ارشد فضای سبز شهری تهران با نخبگان علمی و اجرایی و نیز افراد باتجربه خارج از شهرداری تعاملات گسترده‌ای به طراحی و اجرای راهبردهای نوین و نوآورانه توسعه فضای شهری مبادرت نمایند. بسیاری از افراد و شرکت‌های توانمند در این زمینه فعالیت داشته و می‌توانند کمک زیادی در راستای تحقق توسعه فضای سبز شهری نمایند. از طرفی، واقعیت این است که بسیاری از تجهیزات مرتبط با توسعه فضای سبز شهری کماکان قدیمی و بعضاً فرسوده و مستهلک هستند. موضوعی که نیاز به بروزرسانی و استفاده از فناوری‌ها و تجهیزات مدرن دارد و چنانچه شهرداری تهران بتواند از ظرفیت افراد، نهادها و طیف‌های مختلف اجتماعی استفاده لازم را ببرد، می‌تواند بخش مهمی از فناوری‌های نوین و دیجیتال لازم در این زمینه را تأمین نماید.

✓ بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود، در قالب یک برنامه‌ریزی مدون و مبتنی بر واقع‌گرایی و تأمین زیرساخت‌های لازم، ابتدا راهبردهای کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت طراحی و سپس در فرایندی منظم و هدفمند و تحت نظارت کمیته‌های راهبردی و تخصصی به اجرا گذارده شود و در ادامه نیز مستمراً تحت ارزیابی قرار گیرد تا نواقص موجود به بهترین نحو شناسایی شود.

منابع

- Abdoli Mohamadabadi, T., Ahmadpour Daryani, M., Amiri Sardrai, Z., & Karimi, A. (2024). Identifying the Skills of the Management Team in the Development of Dynamic Capabilities in New Ventures (Case Study: IT Businesses). *Organizational Culture Management*, 22(4), 399-411. [In Persian]
- Alvani, M. (2023). *Public Management*. 62th ed, Tehran: Ney. [In Persian]
- Ashrafi, S., Arab Hassankhani, M., Farhadi Mahali, A., & Tabari, M. (2024). A model for implementing public policy based on dimensions of social responsibility in medical universities. *Public Policy Making in Management*, 15(1), 33-48. [In Persian]
- Ashrafi, J., zahedi, S. A. S., & Montazeri, M. (2023). Presenting a structural-interpretive model based on identifying and prioritizing the preferences of generation Z of human resources in Iran's government organizations. *Organizational Behaviour Studies Quarterly*, 12(2), 35-74. [In Persian]
- Dagorn, E., Dattilo, M., & Pourieux, M. (2024). The role of populations' behavioral traits in policy-making during a global crisis: Worldwide evidence. *Journal of Economic Behavior & Organization*, (226), 103-121.
- Daneshvar, M., Karimi jafari, F., & Saberi, F. (2023). A systematic review of the impact of leadership styles on knowledge hiding: a meta-analysis approach. *Strategic Management of Organizational Knowledge*, 6(4), 49-78. [In Persian]
- Deltas, G., & Evenett, S. (2024). Language as a trade barrier in public procurement: Evidence from Georgia's policies on English language documentation. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 48(2), 477-493.
- Doa'ai, S., Vakilifard, H. R., & Sarraf, F. (2024). The effect of non-financial factors and management strategies on green performance policy-making. *Public Policy-Making in Management*, 15(1), 1-19. [In Persian]
- Dye, T. (2024). *Understanding Public Policy*. Translated by Rahman Ghaffari, Tehran: Tehran University. [In Persian]
- Fellnhofner, K., & Angelidou, M. (2024). European regional policy making: A challenge for our collective intelligence. *Environmental Science & Policy*, (162), 223-240.

- Hartley, K., & Aldag, A. (2024). Public trust and support for government technology: Survey insights about Singapore's smart city policies. *Cities*, (154), 592-611.
- Hernandez, L., Cuevas-Jimenez, A., De Yta-Castillo, D., avila-Foucat, V., & Espejel, I. (2023). Public policy instruments coherence analysis to address coastal risk in Yucatan, Mexico. *Cities*, (167), 382-401.
- Jorsaraee, A., Farhadi Mahhali, A., Jafari Samimi, A., & Tabari, M. (2023). Finding the Pattern of the Evaluation of Renewable Energy Development Policies Affecting Macroeconomics indicators in Electric Power Industry. *Public Administration Perspective*, 14(1), 123-160. [In Persian]
- Karimi Dehkordi, M., Atarodi, M., & Gheydarloo, K. (2024). Global teachings of Government as a Platform to increase Citizen Participation; Implications for national policy makers. *Majlis and Rahbord*, 31(120), 1-24. [In Persian]
- Lee, J., & Choi, H. (2024). When do we think farther and deeper? Interacting impacts of accountability focus and organizational learning on proactive policy orientation. *Journal of Organizational Change Management*, 37(5), 909-925.
- Madani, J., Zarandi, S., & Javadi Sheikh Ahmad, A. (2024). The Evolution of Sound Governance in the Context of Public Policy Making: Utilizing a Grounded Theory Approach. *Journal of Exalted Governance*, 5(1), 111-133. [In Persian]
- Najafi Rastaghi, H., & Zolfaghar Zadeh, M. M. (2023). Challenges and Solutions for Smartening the Public Policy Process; Suggestions for Development Planning System in Iran. *Governance and Development Journal*, 3(2), 3-36. [In Persian]
- Nouri, F. & Hoseini, S. S. (2024). Pathology of the implementation of innovation and technology ecosystem policies in line with the development of provincial investments. *Journal of Exalted Governance*, 4(4), 81-103. [In Persian]
- Piltan, A., Hamidzadeh, A., Karahimoghadam, S. & Chenari, V. (2023). The framework for developing environmental policies: a study with thematic analysis and Delphi techniques. *Geography (Regional Planning)*, 13(50), 520-543. [In Persian]
- Rajabi Farjad, H., & Salasi, E. (2024). The effect of organizational policy and organizational culture on organizational attachment with the mediating role of happiness (Case study: Amin University of Police Sciences). *Culture in Islamic University*, 14(50), 63-90. [In Persian]
- Rezaei, F., Tabari, M., Farhadi Mahalli, A., & Mojibi, T. (2023). Designing a Digital Marketing Model Considering Marketing Ethics. *Ethics in Science and Technology*, 18(2), 156-163. [In Persian]
- Rigolon, A., Owusu, R., Leslie, J., Viera, S., Romero, F., & Espiricueta, A. (2024). Non-governmental organizations, green space equity, and policy change: A national study in the US. *Urban Forestry & Urban Greening*, (101), 178-196.
- Stokes, G., & Oliver, S. (2024). Public Participation in Policy and Research. *Public Policy Making in Management*, (7), 136-147.
- Tsani, S., Chitou, C., & Overland, I. (2024). Local content policies: Knowledge stock and future directions for research and policy making in view of the sustainability agenda. *Environmental Science & Policy*, (162), 153-169.
- Vahidzadeh, M., & Givorian, H. (2023). Analysis of the obstacles to the implementation of the privatization policy in the Iranian industrial sector. *Public Policy Making in Management*, 14(52), 53-67. [In Persian]
- Valer Davila, J., Galarza, V., & Monteverde, E. (2024). High-dimensional private and social optimal policy valuation model for non-renewable natural resource extraction projects for multivariate public policy decisions. *Resources Policy*, (96), 1-17.
- Yang, M., & Lin, B. (2024). Making policies more effective: The differentiated impact of work-family conflict on environmental public participation. *Environmental Science & Policy*, 14(157), 63-81.